

Jaarverslag logopedie 2015-2016

Doel

Alle leerlingen op de scholen binnen de gemeente profiteren maximaal van het onderwijs; zij beginnen zo veel mogelijk met een voldoende taalniveau en goede fonemische vaardigheden in groep 3.

Strategie

De taken van de logopedist zijn gericht op vroege signalering van spraak- en/of taalproblematiek en (risicofactoren voor) dyslexie. Zij werkt samen met intern begeleiders, begeleiders van kinderdagverblijven en externe specialisten voor goede diagnosestelling en effectieve behandeling van communicatieproblemen of problemen met het leren lezen en schrijven. Haar paramedische kennis over communicatieproblemen en de ontwikkeling van (jonge) kinderen wordt ingezet voor gemeentelijk beleid op het gebied van taal, dyslexie, VVE en onderwijs.

Werkwijze

- **Screening en onderzoek**

Door de logopedische screening aan het begin van groep 2 en specifiek logopedisch onderzoek in de andere groepen worden spraak- en/of taalproblemen en andere logopedische problemen zoals heesheid, afwijkende mondgewoonten of stotteren snel in kaart gebracht. Leerkrachten krijgen specifieke adviezen om leerlingen te helpen en zo nodig worden leerlingen doorverwezen naar specialisten in de eerste lijn.

- **Toetsen beginnende geletterdheid**

Afname van de toetsen voor beginnende geletterdheid zorgt ervoor dat problemen met de fonemische vaardigheden vroeg worden opgespoord. Deze vaardigheden zijn belangrijk voor het leren lezen en schrijven in groep 3. De resultaten van deze toetsen kunnen aanleiding zijn voor extra ondersteuning in de klas en bij de logopedist.

- **VVE**

Kinderdagverblijven en peuterspeelzalen kunnen de hulp van de logopedist inroepen wanneer er twijfels zijn over de spraak-taalontwikkeling van jonge kinderen.

- **Dyslexie**

De logopedist volgt de richtlijnen uit de protocollen voor dyslexie en leesproblemen in het basisonderwijs. In overleg met de intern begeleiders doet zij onderzoek bij leerlingen met lees- en spellingsproblemen. Zij is betrokken bij de interventieperiodes die voorafgaan aan de aanvraag voor vergoeding voor dyslexie-onderzoek.

- **Gemeentebeleid**

Door haar werk op de scholen is de logopedist een schakel tussen het onderwijs en de gemeente, vooral op het gebied van taal en dyslexie. Zij kan de gemeente adviseren over taalbeleid, dyslexietrajecten, VVE en communicatie.

Taal en dyslexie

In Nederland heeft 7-10% van de kinderen een taalontwikkelingsstoornis (TOS). Daarmee is het een van de meest voorkomende aandoeningen bij kinderen. Vroegtijdig logopedisch onderzoek en een goede behandeling zijn voor deze kinderen noodzakelijk om communicatieproblemen en secundaire problemen zoals leer- of gedragsproblemen te voorkomen dan wel te verminderen. Het reguliere aanbod binnen de VVE is voor kinderen met TOS niet voldoende.

Voor ernstige, enkelvoudige dyslexie (EED) geldt een percentage van 4%. Maar meer leerlingen hebben moeite met lezen en spellen (8,6-10%). Problemen met lezen en schrijven werken door in alle schoolvakken, ook op de middelbare school. Voor leerlingen die dyslectisch zijn, is specialistische hulp noodzakelijk.

Meer dan de helft van de kinderen met een taalstoornis heeft ook problemen met lezen. Kinderen met een verhoogd risico op dyslexie hebben op jonge leeftijd vaak een achterstand op specifieke taalgebieden, zoals fonologische vaardigheden en grammatica. Vanwege deze samenhang is inzet van de logopedist bij deze problematiek onmisbaar.

Decentralisaties en passend onderwijs

Doel van de wet ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie (OKE) is dat leerlingen niet met een taalachterstand beginnen aan groep 3. De logopedist heeft daarom een belangrijke rol in de VVE en de onderbouw van de basisschool. De logopedist kan snel onderzoeken of er sprake is van een taalstoornis of een ander logopedisch probleem en adviezen geven aan begeleiders en leerkrachten. In overleg met ouders en

intern begeleiders stelt zij een individueel behandelplan vast. Zij kan advies geven over taalmethodes en het omgaan met kinderen met een communicatieprobleem.

De gemeente is verantwoordelijk voor de vergoeding van onderzoek en behandeling voor leerlingen met EED. Doordat de logopedist de taalscreening en de toetsen voor beginnende geletterdheid afneemt in groep 1, 2 en 3, worden risicofactoren voor dyslexie snel in kaart gebracht en kunnen leerlingen al vroeg extra ondersteuning krijgen.

Wanneer leerlingen vanaf groep 3 in aanmerking komen voor de interventieperiodes voorafgaande aan een aanvraag voor een door de gemeente vergoed dyslexie-onderzoek, heeft de logopedist daarin een actieve rol. Zij kan leerlingen gedurende de interventieperiodes onderzoeken en adviezen geven en zij verzorgt samen met de intern begeleider de aanmelding bij een dyslexie-instituut. De logopedist draagt zorg voor de borging van het protocol leesproblemen en dyslexie binnen de scholen.

De wet op passend onderwijs bepaalt dat leerlingen zo veel mogelijk binnen het regulier onderwijs worden geplaatst, ook leerlingen met een zorgbehoefte. De zorgvraag kan ook liggen op het gebied van de communicatie. Dan is advisering en eventueel extra ondersteuning op school door de logopedist belangrijk om zo veel mogelijk effectieve hulp te kunnen bieden aan de individuele leerling.

Als medewerker van de gemeente vormt de logopedist de schakel tussen de scholen en de gemeente. Zij kan informatie geven over zorgvragen en vervolgotrajecten voor kinderen. Doordat zij alle scholen bezoekt, kan zij snel onderzoek doen of overleg inplannen, waardoor leerlingen de hulp krijgen die zij nodig hebben. Zij zet haar praktijkkennis in ten behoeve van gemeentebestuur over taal en dyslexie.

Doelen schooljaar 2015-2016

In het jaarplan 2014-2015 stonden voor dit schooljaar de volgende doelen beschreven:

- Voortzetting beleid dyslexie
- Cursus dyslexie
- Consultatiefunctie voorschoolse educatie
- Ondersteuning gemeente bij taalbeleid, dyslexie en VVE

Beleid dyslexie

Ik heb bij alle leerlingen van groep 1 en groep 2 en 3 de toetsen voor beginnende geletterdheid afgenomen. De resultaten hiervan zijn besproken met de intern begeleiders en de leerkrachten. Leerlingen die zwak scoorden op (onderdelen van) de toetsen kregen in de klas extra ondersteuning en vaak ook individueel van mij. Tijdens de behandelingen worden fonemische vaardigheden geoefend, zoals analyse, synthese en rijmen geoefend en de klank-tekenkoppeling.

Herhaling van de toetsen in groep 2 aan het einde van het schooljaar maakt vorderingen van leerlingen inzichtelijk. Leerlingen die behandeling kregen van de logopedist behaalden op de herhalingstoetsen vaak betere scores. Alle eindresultaten zijn besproken met de intern begeleiders, voor een goede overdracht naar groep 3. Risicoleerlingen worden vanaf de start in groep 3 gevolgd en krijgen zo nodig extra hulp. Met alle scholen zijn afspraken gemaakt over vervolgotrajecten en passende ondersteuning in groep 3.

Cursus dyslexie

In februari en maart 2016 heb ik de cursus 'Logopedische interventies bij lees- en spellingsproblemen' van Pro Education gevolgd in Utrecht. Deze cursus richt zich op onderzoek en behandeling van kinderen met dyslexie en het maken van (school)beleid over dyslexie. De cursusleidster en de deelnemende logopedisten benoemden de situatie in deze gemeente als zeer positief: met name de signalering van risicoleerlingen in groep 1 en 2 en de daarop aansluitende hulp werden gezien als voorbeeld van een goed functionerende vroegsignalering en behandeling. Een compliment voor onze gemeente, want in veel gemeenten worden leerlingen niet op logopedische problemen en op risicofactoren voor dyslexie gescreend, waardoor behandelingen vaak te laat starten, pas als leerlingen vastlopen binnen het onderwijs.

Consultatiefunctie voorschoolse educatie

In dit schooljaar heb ik kennisgemaakt met een aantal kinderdagverblijven en peuterspeelzalen. Zij maken gebruik van een volgsysteem om de ontwikkeling van jonge kinderen in kaart te brengen. Hierdoor komen eventuele problemen op verschillende ontwikkelingsgebieden sneller aan het licht. De resultaten van het volgsysteem zijn belangrijk voor een goede overdracht naar de basisscholen.

Met de begeleidsters heb ik afgesproken dat mijn hulp ingeroepen kan worden als er vragen zijn over taal, spraak of mondmotoriek. Voor andere vragen zal worden doorverwezen naar de arts of de verpleegkundige van het consultatiebureau, omdat zij een beter beeld hebben van de algemene ontwikkeling van het kind en van de thuissituatie. Bij een lage score op het ontwikkelingsgebied taal zal het consultatiebureau in eerste instantie doorverwijzen naar een audiologisch centrum.

Ondersteuning gemeente bij taalbeleid en zorg voor leerlingen met dyslexie

Ik ben een voorstander van doorgaande (leer)lijnen en zorg op maat. Dit houdt in dat VVE goed aansluit op de basisschool en dat hulp wordt afgestemd op de hulpvraag van de leerling en de ouders en/of de school. Nu de gemeente door de decentralisaties verantwoordelijk is voor onder andere zorg aan de jeugd, taalbeleid en vergoeding voor onderzoek en behandeling van dyslexie, is het belangrijk om zo veel mogelijk in te zetten op preventie en vroege signalering van problematiek. Hierdoor kunnen trajecten worden verkort en kosten worden bespaard.

De ontwikkeling van kinderen verloopt stapsgewijs, kinderen verwerven gaandeweg vaardigheden binnen de verschillende ontwikkelingsgebieden. De taal- en spraakontwikkeling doorloopt verschillende fases. Logopedisch onderzoek brengt de taal- en spraakontwikkeling van kinderen in kaart en daarbij is het vooral belangrijk dat taalachterstanden zo vroeg mogelijk gesignaleerd worden. Achterstanden die pas laat (op de basisschool) worden ontdekt, zijn vaak niet meer geheel in te halen. Hoe eerder gerichte behandeling start, hoe groter de kans op (volledig) inlopen van de spraak- of taalachterstand. De wet OKE heeft als doel om de taalontwikkeling van jonge kinderen te stimuleren, zodat zij zo veel mogelijk aan groep 3 beginnen zonder taalachterstand. De wet richt zich vooral op de voorschoolse fase, maar binnen de gemeente wordt er ook in de vroegschoolse fase (groep 1 en 2) logopedisch onderzoek gedaan om taal- en spraakproblemen in kaart te brengen, waarna een passend vervolgtraject uitgezet kan worden. Eerstelijns logopedisten melden dat kinderen van scholen uit onze gemeente over het algemeen veel eerder worden aangemeld en dat de diagnose specifiek is omschreven. Ook worden er veel vaker leerlingen met afwijkende mondgewoonten en/of een afwijkende slik doorverwezen. Afwijkende mondgewoonten kunnen invloed hebben op ademhaling en stem, spraak, het gebit en het gehoor (middenoorproblematiek).

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de vergoeding van onderzoek en behandeling van dyslexie. Alleen leerlingen met EED mogen worden aangemeld voor onderzoek. Scholen volgen het protocol dyslexie en leesproblemen, waarin duidelijk wordt omschreven aan welke voorwaarden moet worden voldaan, voordat een leerling kan worden aangemeld.

Logopedisch onderzoek kan fonologische problemen en taalproblematiek al vroeg signaleren. Leerlingen met taalproblemen lopen een groter risico op dyslexie (comorbiditeit > 50%). Zij hebben er baat bij als zij zo vroeg mogelijk, ruim voor groep 3, extra ondersteuning krijgen gericht op de taalproblematiek en op het oefenen van vaardigheden die van belang zijn voor het leren lezen en spellen (fonologische en fonemische vaardigheden). Door de logopedische screening en de afname van de toetsen voor beginnende geletterdheid worden leerlingen met een risico op dyslexie al heel vroeg opgespoord, waardoor op de scholen kan worden ingezet op preventie en vroegtijdige behandeling.

Vanaf begin groep 4 kunnen leerlingen worden aangemeld voor door de gemeente vergoed dyslexie-onderzoek. Leerlingen die worden aangemeld voor dyslexie-onderzoek hebben op school al twee interventieperiodes doorlopen, waarmee de didactische resistentie van de lees- en/of spellingsproblematiek is aangetoond. Daarnaast hebben de intern begeleider en de logopedist zorgvuldig bekeken of aan alle andere eisen is voldaan, bijvoorbeeld door comorbiditeit uit te sluiten.

Door deze werkwijze wordt op de scholen al voorgesorteerd welke leerlingen daadwerkelijk in aanmerking komen voor vergoeding voor onderzoek en behandeling van dyslexie; dit werkt kostenbesparend.

Andere activiteiten schooljaar 2015-2016

Kwaliteitskring logopedie

Ik ben kwaliteitskringbegeleider van een geaccrediteerde kwaliteitskring voor logopedisten in de regio Zaanstreek. Ik stel de agenda voor de vergaderingen vast, evalueer methodieken en werkvormen en schrijf het jaarplan en het jaarverslag.

In het afgelopen jaar zijn een aantal onderwerpen aan bod gekomen, waaronder laaggeletterdheid. Bij jongeren die het vmbo verlaten, heeft 25% een leesachterstand, op het vwo is dit 6%. Leerlingen verlaten de basisschool soms met leesproblemen. Voor volwassenen levert laaggeletterdheid veel praktische problemen op, zij kunnen bijvoorbeeld bijsluiters van medicijnen niet goed lezen en het reizen met openbaar vervoer is voor hen lastig. Voor gemeenten betekent dit dat medewerkers alert moeten zijn op eventuele leesproblemen. Bewoners die laaggeletterd of analfabeet zijn, moeten doorgestuurd worden naar instanties waar zij hulp kunnen krijgen. Juist

vanwege deze problematiek is het zo zinvol dat leerlingen in deze gemeente al vroeg onderzocht en behandeld worden wanneer sprake is van (risicofactoren voor) dyslexie.

Multidisciplinair overleg

Met de intern begeleiders heb ik casussen besproken, ook met eerstelijns specialisten. Gezamenlijk hebben we passende vervolgotrajecten afgesproken om zo veel mogelijk zorg op maat te bieden. De zorg kan vaak deels op school worden aangeboden, maar leerlingen worden ook doorverwezen naar specialisten in de eerste lijn.

Overleg gemeente

Ik heb deelgenomen aan onder andere het VVE-overleg, de experttafel en het directeurenoverleg. De experttafel had betrekking op de fusie met een andere gemeente. Door deelname aan dit overleg konden de belangen van scholen en leerlingen meegenomen worden in de onderhandelingen. In het VVE-overleg en het directeurenoverleg komen onderwerpen als taalontwikkeling, Nt2 (vluchtelingen), passend onderwijs en dyslexie aan bod. De logopedist heeft hierbij een belangrijke inbreng.

Ook het overleg met de huisartsen, in het kader van de wet maatschappelijke ondersteuning en de jeugdzorg, was zinvol. Onderwerpen als privacy en onderlinge samenwerking zijn aan de orde gekomen. Het was prettig om alle huisartsen te spreken, omdat ik ouders van leerlingen regelmatig verwijs naar de huisartsen voor een machtiging. De huisartsen ervaren de verwijfsbrieven die ik meegeef als inzichtelijk en effectief. Zij geven aan ook voor andere verwijzingen, zoals voor fysiotherapie of psychologisch onderzoek, op een dergelijke manier geïnformeerd te willen worden.

Onderzoeksgegevens 2015-2016

Toetsen beginnende geletterdheid

Groep 1

Halverwege: 15 leerlingen
St. Jozefschool: 20 leerlingen
Margrietschool: 13 leerlingen
St. Franciscusschool: 6 leerlingen
St. Adalbertusschool: 17 leerlingen

Groep 2 (meerdere toetsonderdelen)

Halverwege: 10 leerlingen
St. Jozefschool: 20 leerlingen
Margrietschool: 18 leerlingen
St. Franciscusschool: 10 leerlingen
St. Adalbertusschool: 22 leerlingen

Groep 3

St. Franciscusschool: 10 leerlingen
Halverwege: 17 leerlingen

- Sommige scholen kiezen voor een methodegebonden toets

Logopedische screening

Halverwege: 11 leerlingen
St. Jozefschool: 20 leerlingen
Margrietschool: 16 leerlingen
St. Franciscusschool: 10 leerlingen
St. Adalbertusschool: 21 leerlingen

Logopedisch onderzoek / behandeling

Spraak en/of mondmotoriek: 11 leerlingen
Taal: 14 leerlingen
Spraak en taal: 2 leerlingen
Vloeiendheid (stotteren): 1 leerling
Stem: 1 leerling
Spraak en stem: 1 leerling
Fonemische vaardigheden-letterkennis (voorschotbehandeling): 30 leerlingen
Lezen en/of spellen: 12 leerlingen

Samenvatting

In dit schooljaar heb ik bij alle leerlingen in de vroegschoolse fase de logopedische screening en de toetsen voor beginnende geletterdheid afgenomen. De resultaten van deze tests zijn besproken met intern begeleiders/leerkrachten. Voor leerlingen die zwak scoorden is een vervolgtraject vastgesteld.

De zorg voor leerlingen met dyslexie is verbeterd, door het onderzoeken van risicofactoren en het vaststellen van behandelplannen of interventieperiodes voor leerlingen die de laagste scores behalen. Doordat op scholen wordt voorgesorteerd welke leerlingen daadwerkelijk in aanmerking komen voor vergoeding, kan de gemeente geld besparen.

Er zijn afspraken gemaakt over de voorschoolse periode. We streven naar een doorgaande lijn en goede overdracht van voorschool naar basisschool. Het signaleren van spraak- en/of taalproblematiek is een aandachtspunt, hierbij spelen de artsen van de consultatiebureaus ook een rol.

Leerlingen uit deze gemeente worden eerder aangemeld voor eerstelijns behandeling en de diagnose is specifieker, waardoor zij achterstanden sneller inhalen en meer profiteren van het onderwijs.

Door deelname aan verschillende overleggen binnen de gemeente kan ik mijn expertise over taal- en spraakontwikkeling, onderwijs en dyslexie inzetten ten behoeve van adviezen en beleid.